

ИЗОБРАЖАВАНЕ НА ПРОМИШЛЕННОСТТА В УЧЕБНИТЕ ИКОНОМИЧЕСКИ КАРТИ НА БЪЛГАРИЯ

Л. Лаков

Социалистическото преустройство в нашата страна даде силен тласък най-вече в развитието на промишлеността. Ускореният темп на промишленото развитие и разгънатото строителство във всички негови форми доведе до създаването на редица нови отрасли и центрове на промишлеността. През последните години се извърши и ново териториално разпределение на някои отрасли. Засили се специализацията от вътрешен и международен мащаб. Промишлеността стана обект за изследване от научна, стопанска и учебна гледна точка. Икономическите карти в това отношение спомагат да се изучават редица особености на промишлеността. За нуждите на преподаването по икономическа география Управлението по геодезия и картография издаде редица стенни икономически карти и атласи. Тяхната разработка в нашата страна води началото си едва от десетина години. Но все пак, макар и за сравнително къс период, бяха издадени множество общи икономически карти както за континентите и чуждите страни, така и за България. За нашата страна освен общи икономически карти бяха разработени и карти на промишлеността, на отделните ѝ отрасли и на социалистическите строежи. В близките години предстои разработка и на други икономически карти с най-различна тематика. Ето защо е необходимо да се систематизира натрупаният опит при разработката на картите, да се оцени той в различните му форми и да се поставят на обсъждане някои от още неразрешените проблеми.

Един от основните елементи от съдържанието на икономическите карти е промишлеността. По въпроса за нейното изобразяване у нас малко е писано. Съществуват известни разработки на карти с научна цел, публикувани в отделни статии, учебници и монографии, където са използвани най-различни методи на изобразяването, а също и в учебните икономически карти. Липсва обаче цялостна разработка по този въпрос съобразно типа, мащаба и предназначението на икономическите карти.

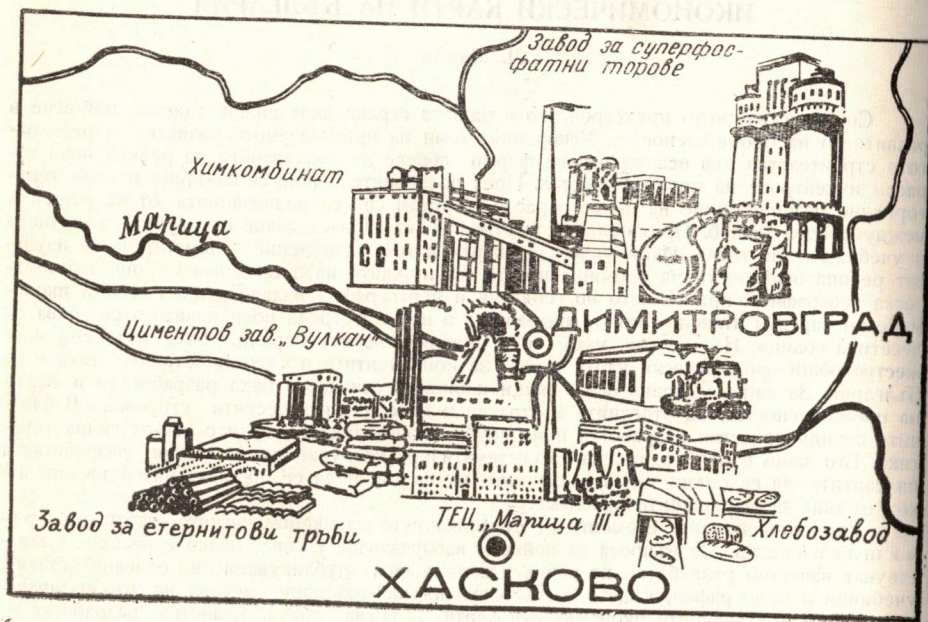
В настоящата статия няма да засегнем теоретическите въпроси по картографиране на промишлеността въобще, които са известни в световната литература, а позовавайки се на издадените учебни икономически карти на България, искаме да поставим и да разгледаме някои въпроси от методиката на изобразяването на промишлеността.

Началото на разработването на икономически карти у нас беше поставено със съставянето на първата учебна стенна карта. Икономическа карта на България, М 1:400 000 (Л. Лаков, 1957), а след нея Карта на големите социалистически строежи в НР България, М 1:400 000 (П. Томова, 1957). През 1959 г. беше издадена учебната Карта на промишлеността на България, М 1:300 000 (с редактор В. Маханкова). Наред със стенните карти бяха разработени и редица други общи и отраслови икономически карти за България в Учебен географски атлас (В. Рангелова, 1959), Географски атлас за VII клас (Л. Лаков, 1961) и Географски атлас на България за X клас (Л. Лаков и Л. Ангелов, 1963). През 1965 година се преиздаде Географски атлас за VII кл., в който се внасят нови разработки за изобразяването на промишлеността в отрасловите карти.

Нуждите на преподаването в училищата изискват в бъдещите карти да намерят отражение не само географското разпределение, но и редица въпроси, свързани с промишлеността, като източниците на суровини и енергетиката, специализацията, количе-

ството на продукцията, перспективите на развитие, съотношението между отделните отрасли на промишлеността и др.

Изобразяването на промишлеността в нашите учебни карти и атласи се извършва по промишлени центрове. По този въпрос в картографската практика съществуват и частични отклонения, като вместо промишленото средище се обозначава административното селище, въпреки че то отстои понякога на няколко километра от промишлените обекти. При тези случаи се подхожда чисто статистически или административно. Например изобразява се град Сливен вместо Балканския каменовъглен басейн, Бур-

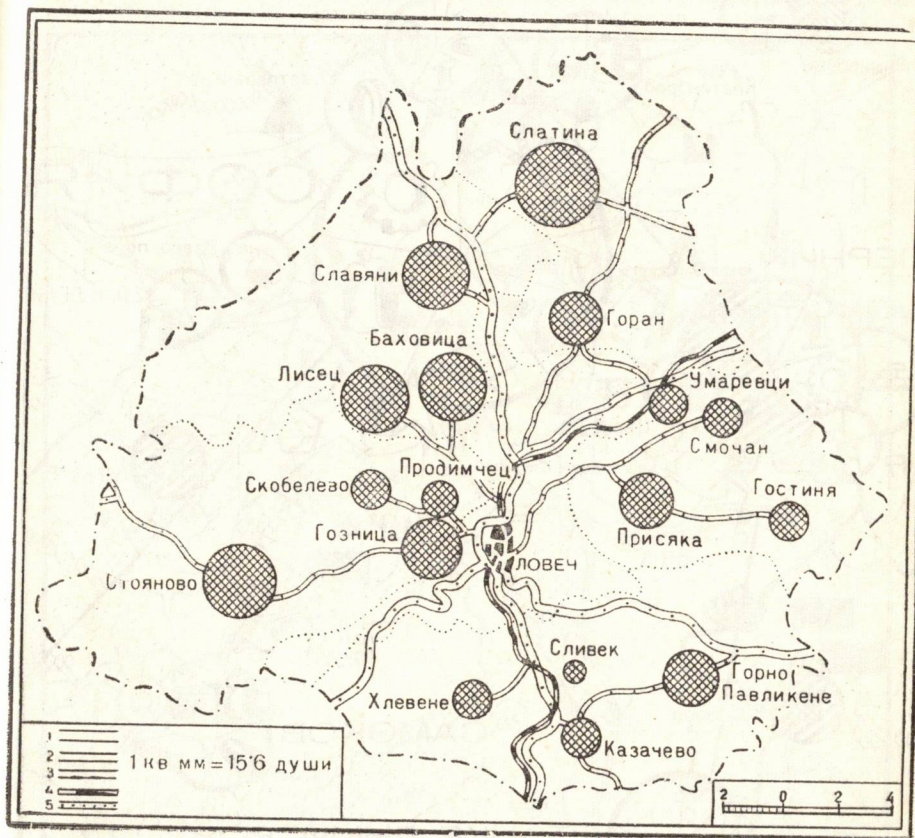
Фиг. 1. Част от картата на големите социалистически строежи в НР България (1957)

гас — вместо Върли бряг и минното селище Черно море, София — вместо Кремиковци и т. н. Изобразяването на промишлеността трябва при всички случаи да става само по промишлени средища, т. е. там, където се развива съответен промишлен отрасъл, въпреки че може и да не съществува населено място, като например Медет, Марица-Изток, Оловно-цинковия завод между Асеновград и Пловдив и др.

Изобразяването на промишлеността по промишлени центрове най-добре характеризира географското ѝ разпределение в рамките на окръга, района или върху цялата територия на страната. То спомага да се направи по-добре стопанска характеристика на картографираната територия и фактически съответствува на учебната програма по география.

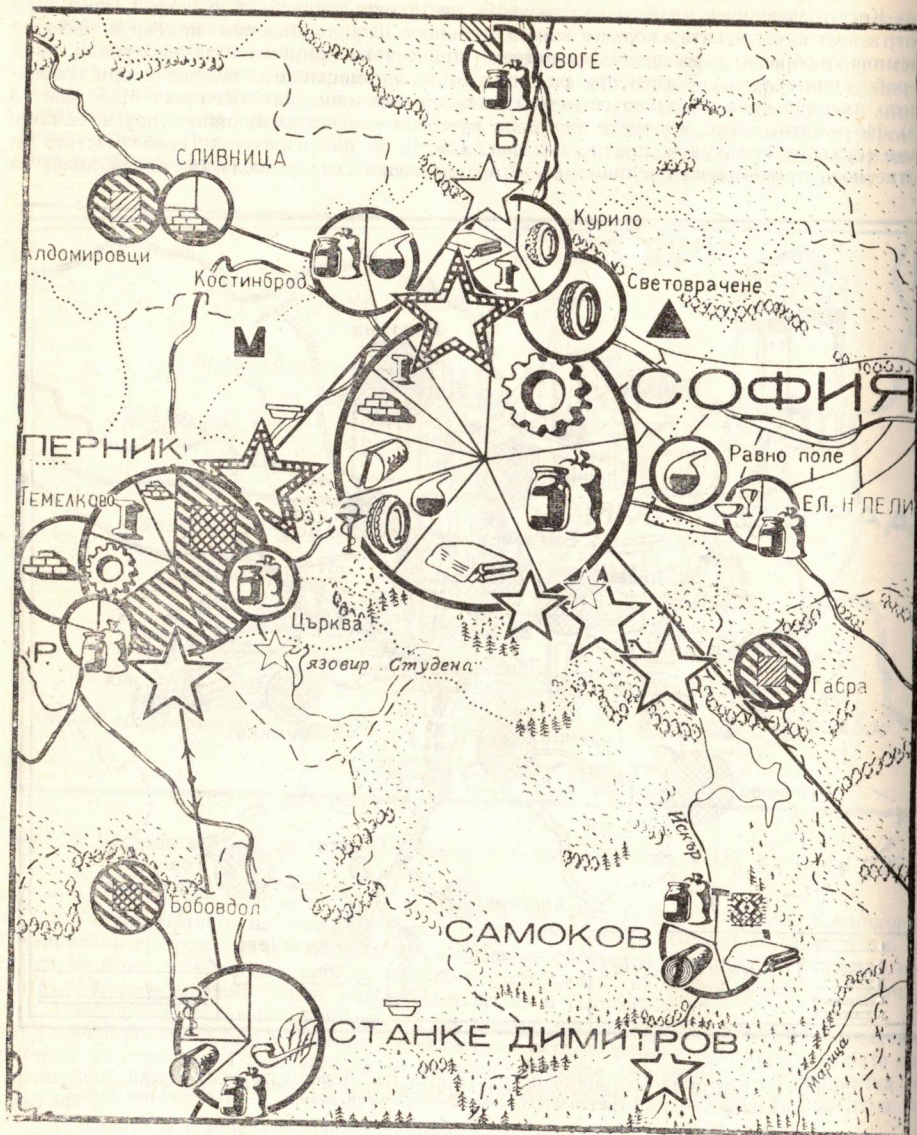
В нашата и в международната картографска практика е прието изобразяването на населеното място да се прави с кръг. В така приетия условен знак се включва качествена и количествена характеристика за населеното място, защото в него намират израз типът и големината на селището. Обаче когато трябва да се изобрази промишленото средище, се използват различни методи. В едни случаи условният знак за изобразяването му е кръг, в който остава условният знак и за населеното място или пък последното изобщо отпада. В други случаи промишленото средище се изобразява чрез художествени или кръгови условни знаци, изразяващи промишлените отрасли на това средище, като се запазва и условният знак за населеното място.

Когато условният знак за изобразяване на промишления център е кръг, чрез него се отразяват качествена и количествена особеност на промишления център и неговата големина съобразно с различни показатели (стойност на промишлената продукция, брой на работници и т. н.). Тогава при разглеждане на промишлените селища и при сравняването им едно с друго лесно се отчита тяхната промишлена значимост (вж. фиг. 3 и 5). Но когато около условните знаци на населените места се поставят други условни знаци (кръгови или художествени, вж. фиг. 1 и 4), те не изразяват ясно мястото на съответното промишлено средище, защото произволно се разполагат около знака за

Фиг. 2. Карта на селищата и транспорта на Ловешката приградска зона
1 — пъ-рвoclасно шосе; 2 — третокласно шосе; 3 — автобусни линии; 4 — железопътни линии

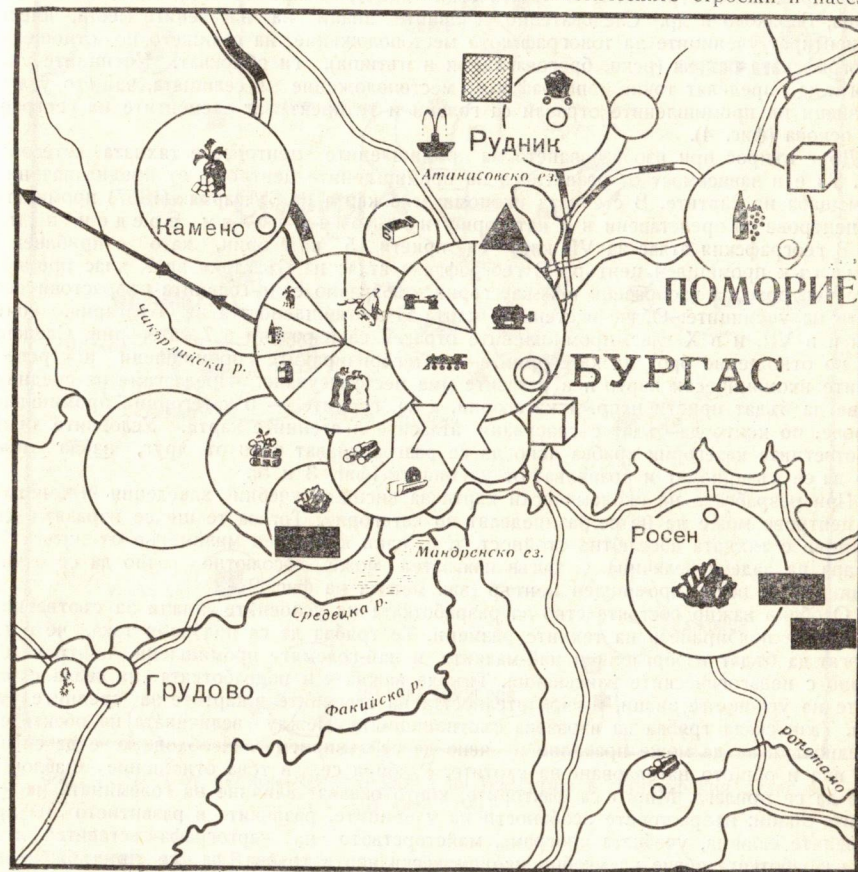
населеното място. Тук не се съблюдава географската локализация на промишлените отрасли, а се вземат за основа чисто технически и естетически съображения. Този начин на изобразяване не позволява да се отчита количествено величината на дадено промишлено средище, т. е. не позволява да се извършва каквато и да е промишлена категоризация за значението на промишления център. При подобно разположение на условните знаци, особено когато се изобразяват два-три и повече съседни промишлени центрове, очертаването на отделните промишлени ядра не е много ясно, защото те почти се сливат.

Фиг. 3. Част от „Икономическа карта на България“, 1957

Това поражда известно съмнение и объркване у учениците за това, докъде се простира всеки промишлен център. Такава неяснота се вижда например при изобразяване на София и Перник или Г. Оряховица, В. Гърново и Габрово, или Пловдив, Кричим и Пазарджик и др.¹

По въпроса, дали да се изобразяват на картите и двата условни знака — знакът за населеното място и знакът за промишления център, трябва да се подхожда конкретно. Условните знаци на населените места при картите за социалистическите строежи трябва да се запазят, защото там се цели да се покаже къде се изграждат само някои обекти в населените места. Условните знаци на социалистическите строежи и населени-

Фиг. 4. Част от стенната „Карта на промишлеността на България“, 1959

те места са коренно различни по форма и следователно те не могат да се смесват, а, напротив, необходимо е да се свързват. Но при картата за промишлеността на България (1959) поставянето на условните знаци на населените места е неподходящо, тъй като те в някои случаи внасят объркване у учениците. Условните знаци на населените

¹ Вж. Карта за промишлеността на България, М 1 : 300 000 (1959) и Карта на големите социалистически строежи в НР България, М 1 : 400 000 (1957).

места са поставяни вярно по отношение на техните географски координати, обаче при разполагане и смесване с останалите условни знаци се получава двусмислие. Така например при някои селища изглежда, че условният знак за населеното място стои в центъра на някои от кръговете за промишлените отрасли, в други — населеното място стои в различните краища на някои от тези условни знаци, в трети — условният знак на населеното място стои в центъра на условен знак на електроцентрали. Някои от условните знаци за отраслите на промишлеността са попаднали в обсега на условните знаци за други населени места. По този начин изглежда, че и тези селища имат развит някакъв промишлен отрасъл, а те фактически нямат, например в Брезник, Кокаляне, Малуша, Бараково и др.¹ Следователно условните знаци на населените места, вместо да ориентират учениците за топографското местоположение на селището по отношение на географската основа (реки, брегова линия и пътища), ги объркват. Учениците пак не могат да определят точно топографското местоположение на селищата, защото условните знаци на промишлените отрасли са големи и те прекъсват елементите на географската основа (фиг. 4).

Друг въпрос при изобразяването на промишлените центрове е тяхната категоризация. Тя е в зависимост от развитието на промишлените центрове, от предназначението и мащаба на картите. В стенната икономическа карта на България (1957) промишлените центрове са представени в 4 категории: на й-голям, голям, среден и малък. В географския атлас за VII клас са приети 5 категории, като е прибавен и най-малък промишлен център. В географския атлас на България за X клас промишлените центрове са изобразени в 6 категории съобразно с по-големите възрастови особености на учениците. Обаче в стенната карта за промишлеността на България, която служи и в VII, и в X клас, промишлените отрасли са изразени в 7 категории. Следователно по отношение броя на категориите и категоризираните промишлени центрове в стенните икономически карти и в атласите има несъгласуване. Предлагаме за средните класове да бъдат приети напр. 4 категории, а за горните — 6 категории промишлени центрове, по които да бъдат съгласувани атласите и стенните карти. Условните знаци за съответните категории трябва ясно да се разграничават един от друг, за да може лесно да се възприемат и сравняват от учениците (фиг. 3 и 5).

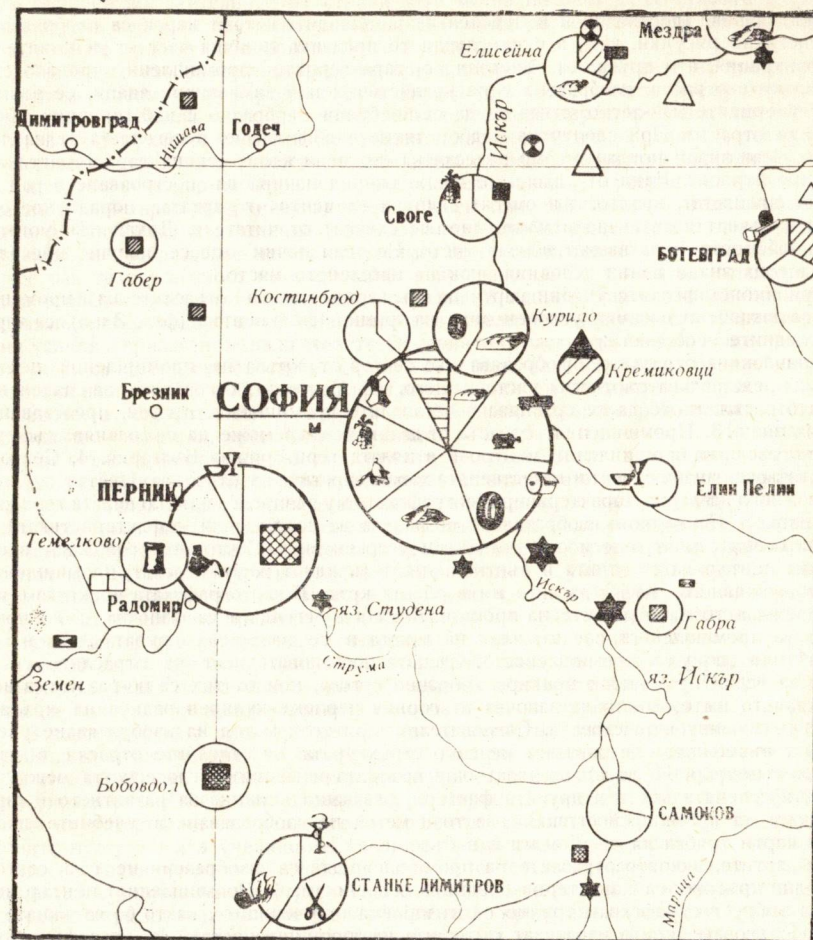
При разработка на икономически карти за висшите учебни заведения промишлените центрове може да не се разпределят по категории. Тогава те ще се изразят в съответствие с тяхната абсолютна стойност, т. е. един квадратен милиметър от кръга да отговаря на дадена величина. С такъв показател може абсолютно точно да се отчита големината на всеки промишлен център (вж. метода на фиг. 2).²

Особено важно обстоятелство за разработката на условните знаци за съответните категории е подбирането на техните размери. Те трябва да са подбрани така, че с тях да могат да бъдат изобразени и най-малките, и най-големите промишлени центрове съобразно с педагогическите изисквания. Твърде важна е и подработката на скала с размерите на условните знаци, и изразителността на степените в картите за средните училища. Тази скала трябва да изразява съотношенията между величината на обектите и нагледността, за да може правилно и ясно да се възприемат. Необходимо е да се има пред вид и общото натоварване на картите. Разбира се, в това отношение шаблон не може да се прилага. Много са факторите, които оказват влияние на големината на условните знаци: възрастовите особености на учениците, разликите в развитието на промишлените селища, учебната програма, майсторството на картографа-съставител и др. При разработката обаче на учебни икономически карти трябва да се придържа винаги към неговия брой степени, например от 3 до 6. Тогава картите ще задоволяват и в научно, и в методическо отношение.

Нека разгледаме отраслите на промишлеността. В досегашното им изобразяване съществуват също различни методи. В някои задгранични страни то е само със симво-

¹ Карта на промишлеността на България в М 1:300 000 (1959).

² За фиг. 2 е използвано приложение от труда на Ив. Велчев, Здр. Борисов и Кр. Кръстев — Ловешка приградска зона, Икономикогеографско проучване с оглед на състоянието и разпределението на трудовите ресурси, ГСУ, кн. 3, География, БГГ ф-тет, т. 56, 1962.

Фиг. 5. Част от икономическата карта на България в географския атлас за VII клас, 1961

лични и буквени знаци. В първата наша икономическа карта и при икономическите карти в учебните атласи отраслите на промишлеността са изобразени със сектори от условния знак на промишления център (фиг. 3 и 5). В Карта на промишлеността на България те са изобразени с отделни кръгове, които представляват и основното съдържание на картата (фиг. 4).

Досега в нашата картографска практика не са изготвяни учебни икономически карти, в които промишлените отрасли да са изобразени с художествени, натуралистични условни знаци. Такива карти се появяват от време на време с агитационна цел. Но те са необходими и за учебна цел, особено в долния курс на средните училища. У нас този метод на изобразяване е използван в учебната Карта на големите социалистически строежи (1957 — вж. фиг. 1), но не за изразяване на отрасли на промишлеността, а за големите социалистически строежи по петгодишни народно-

стопански планове (построени и в перспектива). Заводите в тези карти са изобразени с натуралистични рисунки, като в едни случаи те предават типична част от действителната конфигурация, а в други са съчетани с характерните промишлени производства. Промислените отрасли, изобразени с натуралистични или символични знаци, се възприемат от учениците най-лесно, стига те да са подбрани съобразно с най-типичния белег за дадения отрасъл. При сполучлив подбор тяхното обясняване в легендата става дори излишно. Тези знаци придават само качествена, но не и количествена характеристика на съответния отрасъл. Едни от условните знаци според начина на построяването им могат да се преплетат, кръстосат и смесят с други елементи от картата, поради което те няма да изпъкват достатъчно и мъчно ще се схванат от читателя. Други пък могат да бъдат по-обемисти и да заемат повече място. По този начин ще се получи прекалено разсейване на знаци извън условния знак на населеното място.

При икономическите учебни карти на България, където отраслите на промишлеността са включени в самия условен знак на промишления център (фиг. 3 и 5), са характерни следните особености:

1. Промисленият отрасъл се изобразява със сектор от кръга на промишления център, т. е. той представлява съответна част от него. 2. Секторът, отговарящ на даден промишлен отрасъл, може да се сравнява с останалите промишлени отрасли, представени в условния знак. 3. Промисленият отрасъл от даден център може да се сравнява със съответните отрасли на промишлените центрове в цялата територия на България. 4. Секторът позволява да се означае с цвят и качествената характеристика на отрасъла. Цветът за даден отрасъл много нагледно характеризира географското му разпределение по цялата територия на страната. 5. Секторното изобразяване позволява да се подсили характеристиката на отрасъла освен с цвят още и с художествен условен знак. Секторите позволяват в промишления център да се отчита и съотношението между тежката и леката промишленост чрез подредването на отраслите им в общия кръг. В картографската практика е прието подредването на отраслите на промишлеността в легендата да започва с клоновете на тежката промишленост, следват тези на леката и се завършва групата „разнообразна“ или „друга промишленост“. Същата последователност на отраслите се запазва и за всеки промишлен център съобразно с това, кои от тях са по-развити в него. Подредването им е прието да започва от горния перпендикулярен радиус на кръга по посока на часовниковата стрелка. Следователно при този метод на изобразяване учениците имат възможност да изучават не само структурата на отделните отрасли в даден промишлен център, но да проследяват още връзката и взаимообусловеността между отраслите, населените места и другите фактори, оказващи влияние за развитието и характеристиката на промишлеността. Затова този метод на изобразяване в учебните икономически карти трябва да се прилага и в бъдеще.

За картите, в които отраслите на промишлеността са изобразени не със сектори, а с отделни кръгове, са характерни следните особености: 1. Промисленият център не се изразява добре географски и трудно се възприема от учениците, както бе изтъкнато по-горе. 2. Кръговете, които изразяват отраслите на промишлеността, се класифицират на категории съобразно с количествения показател за промишления отрасъл. 3. Кръговете, които изразяват съответен промишлен отрасъл, позволяват те да се сравняват в дадения център, а също така и в цялата територия на България. 4. Кръговете, които изразяват промишлените клонове, се разделят на сектори, представляващи характерните отрасли на съответния клон. Това разделение в картата на промишлеността в М 1:300 000 е точно направено, отговаря на съответната стойност, обаче е тежко за възприемане от учениците. 5. Клонът на промишлеността се оцветява със съответен цвят, а отраслите от него се поясняват с художествени знаци. 6. Цветът на кръговете дава възможност лесно да се добие представа за разпределението на съответния отрасъл по цялата територия на страната. 7. Кръговете се разпийват много около населеното място и разсейват вниманието на учениците. 8. Кръговете не позволяват изразяване на локализацията на промишлените отрасли и т. н.

Изобщо този метод на картографска характеристика на промишлеността позволява по-задълбочено ѝ представяне чрез отраслите и подотраслите. Ясно се отчита тяхната количествена характеристика и разпределението им по цялата територия на страната. Но методически той не е подходящ за възрастовите особености на учениците. Следова-

телно въпреки положителните му страни този метод не бива да се прилага в учебните икономически карти за средните училища. Той може да се разработи за висшите училища, като се използват положителните му качества.

Основното изобразително средство при картиране на отраслите на промишлеността в учебните икономически карти е цветът. Докато кръговете и секторите при промишлените центрове и отрасли отразяват известна количествена характеристика, цветът най-добре от всички средства изразява качествената характеристика. Предимството му се състои в това, че чрез него се постига най-голяма нагледност, която е абсолютно необходима при учебните карти. От всички изобразителни средства учениците най-лесно възприемат и най-бързо разграничават цвета. Освен това той създава възможност за по-голямо разнообразие и съчетание, особено когато трябва да се изразят повече елементи. Цветовете за изобразяване на отраслите имат по принцип символичен (условен) характер. Но все пак тази условност не е случайна и произволна. Тя трябва да отговаря на известни особености на картографските отрасли. В нашата картографска практика при изобразяване на отраслите на промишлеността в отделните икономически карти има значителни успехи в прилагането на цветовете. Основните отрасли във всички общи икономически карти са изобразени съответно с един и същ цвят. Така например топлодобивната промишленост навсякъде е изобразена с кафяв цвят, машиностроителната — с червен, химическата — с виолетов, строителната — с охра, дърводобивната и дървообработвателната — със зелен, текстилната — със син, хранително-вкусовата — с жълт цвят и т. н. Но има и промишлени отрасли, които още не са получили постоянен цвят във всички наши карти. Това са металургията, целулозно-хартинената, стъklarската и порцеланово-фаянсовата, кожарско-обувната и др. Уточняването на цветовете има важно научно, методическо и практическо значение. И затова този въпрос трябва да бъде окончателно разрешен, защото постоянните цветове, възприети за изобразяване на отраслите на промишлеността, спомагат за създаването у учениците на трайни знания и умения, които те ще използват не само при четенето на икономически карти, но и при изучаване на промишлеността. Цветовете за отделните промишлени отрасли трябва да удовлетворяват и естетическите изисквания. В различните карти известни отклонения по отношение на нюанса на цвета могат да се случат в зависимост от разработката на технологията по печата, но те трябва да бъдат незначителни, като се запазят основните цветове. Обаче изборът на цветовете зависи и от класификацията на отраслите на промишлеността.

В картографската практика често пъти съществува увлечение по отношение на разработката и изобразяването на отраслите на промишлеността, а именно че те трябва да бъдат дадени така, както са в номенклатурите, възприети от Централното статистическо управление. Обаче тази номенклатура, терминологията и броят на промишлените отрасли са недостъпни за учениците от средните училища. Ето защо не случайно в учебните програми и в учебниците някои от промишлените отрасли са поставени към групата на други по-основни отрасли. Това обстоятелство дава отражение и при класификацията на промишлените отрасли в икономическите карти. Класификацията на промишлените отрасли и написването им в легендата представлява особена трудност. Те изискват известно обобщаване и опростяване с оглед на достъпността им за учениците. Затова е необходимо едно доуточняване на класификацията и дообобщаване в легендите на икономическите карти и атласи на България с оглед на окончателното определяне и на цветовете за тяхното изобразяване. Така например целулозно-хартинената промишленост в досега изработените карти се поставя един път след дърводобивната и с нюанс на зеления цвят, друг път — след химическата с нюанс на виолетовия цвят и др. Освен това изборът на цветовете за дадена промишленост трябва да отговаря на цвета на съответните отрасли на промишлеността, сродни с изобразяваните отрасли. Неоправдан е фактът, че за стъklarската и порцеланово-фаянсовата промишленост в стенната карта на промишлеността на България е определен жълт цвят, т. е. цветът, с който е показана хранително-вкусовата промишленост във всички наши икономически карти. Правилно е цветът за стъklarската и порцеланово-фаянсовата промишленост да бъде близък до цвета на строителната промишленост, т. е. тъмноохров. Металургията трябва да се изобразява с червенооранжев цвят, т. е. да е близък до цвета на машиностроителната промишленост; хартинено-целулозната — към химическата промишленост, т. е. в нюанс на виолетовия цвят; кожарско-кожухарската и обувната — с розов цвят; ши-

вашката — да бъде близка по цвят до текстилната промишленост, т. е. в нюанс на синия цвят, и т. н.

Изобразяването на отраслите на промишлеността с цвят е допълнено и с художествени условни знаци в икономическите карти на България. На недостатъците при самостоятелното им използване за изобразяване на промишлените отрасли беше обърнато внимание по-горе. Тези знаци обаче, използвани в съчетание с цветния фон, имат важно методическо значение, и то преди всичко за нагледността на учебните карти. Учениците имат възможност да четат отделните отрасли и подотрасли на промишлеността по два показателя — по цвят и по външен вид на изобразяващия ги условен знак. Тази постановка методически е по-благоприятна за учениците, тъй като те с по-голяма лекота четат разпределението на промишлените отрасли и техните особености върху картата както в самите промишлени отрасли, така и в цялата страна. Останалите качества, които не могат да се представят с художествените знаци, например количествената характеристика, географската локализация и др., могат да се изразяват на картата чрез размера на кръга, чрез неговите сектори и чрез цвета. Художествените знаци се разполагат в центъра на кръга или сектора, ако мястото позволява това. Ако то е малко, тогава условните знаци се разполагат в края, но така, че ясно да се вижда за кой отрасъл се отнася даден условен знак. Художествените условни знаци, както и цветовете също трябва да се уточнят за всички наши икономически карти. В досегашната картографска практика съществуват още някои различия по отношение на художествените условни знаци, например за захарната, циментовата и килимарската промишленост. При предстоящата разработка и уеднаквяване на художествените условни знаци трябва да се вземат под внимание видът, мащабът и предназначението на различните икономически карти.

Важна особеност при изобразяването на промишлеността е представянето на енергетиката (електродобив, въгледобив и нефтодобив). Още повече, че енергодобивът се счита за един от важните фактори в развитието на материалното производство. При изобразяване на енергодобива съществува една особеност. В промишления център, при който стойността на енергетичния отрасъл е по-голяма и представлява характерна особеност за него, този отрасъл се изобразява чрез описания по-горе метод. Обаче в другите пунктове, където стойността на енергетичните отрасли е по-малка, изобразяването се извършва с геометрични и символични условни знаци, т. е. със знаците, с които се изобразяват съответните полезни изкопаеми и електроцентралите. По този начин изобразяването на отраслите от добиващата промишленост не почива на същия принцип, както при отраслите на обработващата промишленост. Изключение правят само тези промишлени отрасли, които имат по-висока стойностна продукция. Това са: а) въгледобивът в Перник, Бобов дол, Димитровград, Габра, Брежани, Габер, Марица-Изток и др.; б) электродобивът в Перник, София, Курило, Марица-Изток, Димитровград и др. и в) нефтодобивът в Шабла и Д. Дъбник. Прието е и трябва в икономическите карти да се изобразяват само онези източници за енергия, които са разработени. Но в някои от тях са изобразени и такива, които не се експлоатират, например лигнитните въглища при Лом, желязната руда в Централна Стара планина, мангановата руда при Бяла (на юг от Варна) и др. Прието е също така онези отрасли на добиващата промишленост, които са показани със сектор и цвят, да бъдат доуточнени със съответни знаци на полезните изкопаеми. Например трябва да се изразява дали въгледобивът е от антрацитни, черни, кафяви или лигнитни въглища, дали електроенергията се получава от ВЕЦ, ТЕЦ или ДЕЦ и т. н. В досегашната практика при съставянето на икономически карти съществува и несъгласуваност в това отношение. В някои случаи знаците на добиващата промишленост се поставят не в съответните сектори, а в други сектори на обработващата промишленост. В други случаи те въобще не се поставят.

Тази връзка между секторното изобразяване и условните знаци на полезните изкопаеми е добре изразена в отрасловите карти за X кл. (електродобивна и топлодобивна промишленост, рудодобив и металургия).

В досегашната картографска практика малко е направено и за изобразяването на връзката на промишлените отрасли със суровинните ресурси, особено в отрасловите карти, където техническите възможности са по-благоприятни. Това е направено добре например на картата за дърводобивната и дървообработващата промишленост. На нея едновременно са изобразени както селищата, в които са развити тези отрасли, така и

разпределението и характерът на суровината за тях. В общите икономически карти от атласите тази връзка и взаимнообусловеност между отраслите на промишлеността и суровинната база е сравнително добре изразена, и то дотолкова, доколкото мащабът позволява това. Но в стенните карти тази особеност не е показана.

Изобразяването на някои явления на промишлеността може да се извърши и извън границите на картографираната територия. Това може да стане с помощта на различни видове диаграми. Например така могат да бъдат изобразени развитието на отделните отрасли или на промишлеността като цяло за дадени години, съотношението между промишлеността и селското стопанство, структурата на промишлеността и селското стопанство, вносът и износът на промишлени и селскостопански стоки и т. н. Такава отделна разработка на избрани явления допълва основното съдържание на картите и ги прави по-богати, по-разнообразни и по-пригодни за нуждите на обучението.

За цялостната разработка на поставения от нас въпрос са необходими съвместните усилия на икономикогеографи, картографи и методици. Уточняването на разработките и на методите за изобразяване на промишлеността ще допринесе за създаването на по-качествени икономически карти в научно и в методическо отношение, от което са живо заинтересувани както социалистическото производство, така и училището.

ЛИТЕРАТУРА

- Гура ри, Е. Л. — Карты промышленности экономических административных районов, Труды ЦНИИГА и К, вып. 141, М., 1961.
 Гура ри, Е. Л. — Некоторые вопросы изображения промышленности на экономических учебных картах, Труды ЦНИИГА и К, вып. 117, М., 1957.
 Наза ров, Н. В. — Методы и изображенные средства в картографии, М., Геодезиздат, 1962.
 Преображенский, А. И. — Экономическая картография, М., 1953.